

6 Ιουνίου 2014

Οι κοινωνικές αντιλήψεις του αγίου Κοσμά του Αιτωλού...

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Του ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΤΟΥ, Κοσμήτορα Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

* Στη χριστιανική σκέψη και πρακτική παρατηρούνται κατά καιρούς δύο εκ διαμέτρου αντίθετες τάσεις, οι οποίες, όταν μεμονωμένα απολυτοποιούνται, δεν

έχουν καμιά σχέση με τη γνησιότητα της χριστιανικής αποκαλύψεως. Αυτές είναι είτε η λανθάνουσα μανιχαϊστική και πλατωνική τάση, που τονίζει ότι η Ορθοδοξία έχει μονάχα μεταϊστορικούς στόχους, είτε ο κοινωνικός ακτιβισμός που απολυτοποιεί την κοινωνικότητα σε βάρος της εσχατολογικής πραγματικότητας. Και οι δύο αυτές ακραίες τάσεις αγνοούν ότι στην Ορθοδοξία έχουμε έναν τέλειο συνδυασμό μεταφυσικού και ιστορικού, αιωνίου και παροδικού, ενανθρωπήσεως του Θεού και θεώσεως του ανθρώπου.

Αυτόν το συνδυασμό πέτυχε κατά τον πλέον ιδεώδη τρόπο ο Μεγάλος Διδάχος του Δούλου Γένους Κοσμάς ο Αιτωλός, ο οποίος δεν ήταν μονάχα ο ασκητής με τις μονοδιάστατες μεταφυσικές πτήσεις, αλλά και ο γνήσιος φορέας του ορθοδόξου πνεύματος σε κοινωνικό πεδίο, κατά τους νεωτέρους χρόνους. Το παράδειγμά του μας δείχνει με ποιο τρόπο η ορθόδοξη μεταφυσική μπορεί να υλοποιηθεί σε κοινωνικό δέον.

Ο άγιος Κοσμάς σε μια δύσκολη περίοδο για το Γένος εμφανίζεται πρωτοπόρος στον ορίζοντα των κοινωνικών αναγεννητών του ελληνισμού. Οι διδαχές του αναφέρονται στην κοινωνική δικαιοσύνη, στην ισότητα των δύο φύλων, στην κατάργηση της πολυτέλειας, στην ολιγάρκεια, στην ίδρυση κοινωφελών έργων. Με τον αγιοπνευματικό του λόγο πολέμησε το απάνθρωπο φαινόμενο της ληστείας, μίλησε για την αξία της εργασίας, την τήρηση της αργίας της Κυριακής, την ιερότητα του γάμου, τη σπουδαιότητα του συζυγικού βίου και της εγκράτειας. Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για την ανακούφιση της ανθρώπινης δυστυχίας, την περίθαλψη των φτωχών, το σεβασμό του ανθρωπίνου προσώπου. Συνιστούσε την αποφυγή «της αρπαγής και αδικίας» και προέτρεπε να δίνεται «τον άδικον οπίσω», σε όποιον είχε γίνει η αδικία. Γενικά το κήρυγμά του ήταν ένα κήρυγμα αγάπης, ανθρωπιάς, δικαιοσύνης και ομόνοιας. Ένα κήρυγμα κοινωνικής ενότητας, που στηριζόταν στον αλληλοσεβασμό «αρχόντων και αρχομένων».

Βάση της κοινωνικής διδασκαλίας του αγίου Κοσμά είναι η αγάπη προς το συνάνθρωπο, η οποία τότε είναι ολοκληρωμένη και γνήσια, όταν προϋποθέτει την κατακόρυφη διάστασή της, δηλ. την αγάπη προς το Θεό. Ιδιαίτερα ο Κοσμάς τονίζει την αγάπη προς τους εχθρούς, η οποία αποτελεί δείγμα πνευματικής ανωτερότητας, ψυχικού ηρωισμού και ανοίγει το δρόμο για την αγιότητα. «Δια τούτο» λέγει «και ημείς οι ευσεβείς χριστιανοί να αγαπώμεν τον εχθρόν μας, να τον συγχωρώμεν, να τον θρέφωμεν, να τον ποτίζωμεν, να λέγωμεν καλό διά λόγου του, να παρακαλώμεν και τον Θεόν δια την ψυχήν του εχθρού μας...».

Στο μεγάλο θέμα του πλούτου και γενικότερα της ιδιοκτησίας ο πατρο-Κοσμάς εκφράζει στις διδαχές του το αγιοπατερικό πνεύμα της ορθοδόξου θεωρήσεως των αγαθών. Τα υλικά αγαθά, δημιουργημένα από το Θεό, προσφέρονται στους ανθρώπους για χρήση και ευχαρίστηση. Όταν όμως συνδέονται με την αδικία και την πλεονεξία δεν βρίσκουν δικαίωση στην Ορθοδοξία. Ο άγιος Κοσμάς επεσήμανε

τον κίνδυνο που περικλείει η προσκόλληση στα υλικά αγαθά για την πνευματική υπόσταση του ανθρώπου. Ο κίνδυνος είναι να χάσει ο άνθρωπος τον σκοπό της υπάρξεώς του και να μεταβάλει συμβατές και υλικές διεκδικήσεις σε σκοπούς υπάρξεως και ζωής. Έλεγε χαρακτηριστικά ο άγιος: «Μας εχάρισεν ο Θεός τον πλούτον; Έχομεν χρέος να τρώγωμεν και να πίνωμεν το αρκετόν μας, τα ρουχαλάκια μας τα αρκετά και τα επίλοιπα να τα ξοδιάζωμεν εις τους πτωχούς δια την ψυχήν μας. Και δεν μας έδωκεν ο Θεός τον πλούτον δια να πολυτρώγωμεν και να κάνωμεν πολύτιμα φορέματα και παλάτια υψηλά, να χορεύουν τα ποντίκια αύριο και οι πτωχοί να αποθαίνουν από την πείναν. Αυτά είναι το χρέος μας αδελφοί μου, έτσι το εξεύρετε. Από την σήμερα και ύστερα έτσι να κάμνετε αν θέλετε να σωθήτε».

Βασικό κεφάλαιο των διδαχών του είναι το περί εργασίας κήρυγμα. Ο Κοσμάς ήταν υπέρ της προσωπικής και υπευθύνου εργασίας του ανθρώπου, ο οποίος δεν ωθείται σε όρια αντικοινωνικά. Θεωρεί ότι είναι ο μόνος δίκαιος και αναγνωρισμένος από το Θεό τρόπος αποκτήσεως των αναγκαίων για τη ζωή. «Διά τούτο, αδελφοί μου», έλεγε «να χαίρεσθε και να ευφραίνεσθε χιλιάδες φορές όσοι ζήτε και βγάνετε το ψωμί σας με τον κόπον σας, με τον ιδρώτα σας, διατί εκείνο το ψωμί είναι ευλογημένον, και, αν θέλης, δώσε κομμάτι από εκείνο το ψωμί του πτωχού, με εκείνο αγοράζεις τον παράδεισον».

Ο άγιος Κοσμάς υπήρξε πρωτοπόρος και στο θέμα της ισότητας των δύο φύλων. Μέσα στο σκοτάδι της Τουρκοκρατίας με απλότητα και ρωμαλεότητα ύψωσε τη φωνή του για να υπερασπισθεί τα δικαιώματα της γυναίκας. Καυτηρίασε ως απαράδεκτη την αντίληψη ότι η γυναίκα είναι άνθρωπος δευτέρας κατηγορίας και ότι αποτελεί κτήμα του άνδρα, που μπορεί να χρησιμοποιείται αυθαίρετα από αυτόν. Μιλώντας για το θέμα αυτό έλεγε: «Πρέπει και εσύ, ω άνδρα αδελφέ μου, να μην μεταχειρίζεσαι την γυναίκα σου ωςάν σκλάβα, διατί πλάσμα του Θεού είναι και εκείνη καθώς είσαι και εσύ... Δεν την έχει ο Θεός την γυναίκα κατωτέραν από εσένα, δια τούτο την έκαμε από την μέσην του ανδρός, δια να είναι ο άνδρας ωςάν βασιλεύς και η γυναίκα ωςάν βεζύρης, ήτοι ο άνδρας ωςάν η κεφαλή και η γυναίκα ωςάν το σώμα. Διά τούτο δεν την έκανε την γυναίκα από το κεφάλι διά να μην καταφρονά τον άνδρα, ομοίως πάλιν δεν την έκαμε από τα ποδάρια διά να μην καταφρονά ο άνδρας την γυναίκα». Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διδαχές του αγίου Κοσμά σε θέματα γάμου, διαζυγίου και ανατροφής των παιδιών, για τα οποία αφιερώνει ένα πολύ μεγάλο μέρος της διδασκαλίας του. Ο πατρο-Κοσμάς εντάσσει το γάμο στο δημιουργικό σχέδιο του Θεού και τον αναγνωρίζει ως «μυστήριον μέγα». Πολύ συχνά επαναλαμβάνει εκλαϊκευμένα την παύλεια διδασκαλία της ενώσεως του άνδρα με τη γυναίκα στο μυστήριο της ενώσεως του Χριστού με την Εκκλησία. Στους σκοπούς του γάμου ο άγιος βάζει την τεκνογονία, που είναι φυσική συνέπεια της κοινωνίας αγάπης των προσώπων που συνάπτουν τον γάμο.

Για τον άγιο Κοσμά η περίπτωση της μοιχείας δεν πρέπει οπωσδήποτε να αποτελέσει λόγο διαζυγίου. Το καλύτερο είναι να ομολογήσει η γυναίκα την ενοχή της και ο άνδρας να τη συγχωρήσει. Άλλωστε σκοπός δεν είναι η απώλεια του ανθρώπου, αλλά η επιστροφή του στο δρόμο της χριστιανικής ηθικής. «Και αν τύχη και ξεπέση η γυναίκα με άλλον άνδρα ή ο άντρας με άλλην γυναίκα, έχουν χρέος να πηγαίνουν εις τον αρχιερέα να τους χωρίζη. Μα πάλιν εκείνος οπού αδιαθηθή από την γυναίκα του, αν δεν την χωρίση, έχει μισθόν εις την ψυχήν του...». Στο θέμα της ανατροφής των παιδιών ο άγιος Κοσμάς τονίζει την βασική ευθύνη των γονέων. Αυτή πρέπει να γίνεται με καθημερινή νουθεσία και βίωση των αληθειών της πίστεως. Σε άλλο σημείο των διδαχών του χρησιμοποιεί το παράδειγμα της μηλιάς για να δείξει ότι από τους γονείς εξαρτάται τι ο άνθρωπος θα γίνει το παιδί. Συγκινητικό είναι το ενδιαφέρον του για τα φτωχά και δυστυχημένα παιδιά. Προτρέπει τους χριστιανούς να τα αγαπούν σαν δικά τους παιδιά. Παράλληλα συνιστά την υιοθεσία ως έκφραση χριστιανικής αγάπης στα φτωχά και ορφανά παιδιά.

Με όσα αντιπροσωπευτικά γράφτηκαν βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα ότι οι διδαχές του αγίου Κοσμά μπορούν άριστα να αποτελέσουν τη βάση μιας ορθόδοξης κοινωνιολογίας, αφού εκφράζουν την αυθεντική αγιοπατερική αντίληψη της Εκκλησίας. Ο Άγιος Κοσμάς με τις διδαχές και το παράδειγμά του μας δείχνει το δρόμο της σωστής κοινωνικοποιήσεως, που στηρίζεται στη χριστοποίηση και εκκλησιοποίηση του κόσμου. Πρόκειται για ένα όραμα όχι μονάχα μεταφυσικό, αλλά και ενδοκοσμικό, αφού η ζωή της αιωνιότητας περνάει από την χριστοποίηση των θεσμών και των δομών του παρόντος.

Πηγή: proinoslogos.gr